

Правління Національного банку України
ПОСТАНОВА

30 грудня 2021 року

Київ

№ 162

**Про затвердження Положення
про порядок визначення банками України мінімального
розміру ринкового ризику**

Відповідно до статей 7, 15, 56 Закону України “Про Національний банк України”, статей 44, 66 Закону України “Про банки і банківську діяльність”, з метою визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику Правління Національного банку України **постановляє**:

1. Затвердити Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику (далі – Положення), що додається.

2. Банкам України:

1) до 15 липня 2022 року розробити внутрішньобанківські положення щодо визначення мінімального розміру ринкового ризику згідно з вимогами Положення;

2) станом на 01 серпня, 01 вересня, 01 жовтня, 01 листопада і 01 грудня 2022 року здійснити розрахунок мінімального розміру ринкового ризику в тестовому режимі та до 22 серпня, 21 вересня, 21 жовтня, 21 листопада і 21 грудня 2022 року відповідно поінформувати Національний банк України за встановленою ним формою;

3) починаючи з 30 грудня 2022 року здійснювати розрахунок мінімального розміру ринкового ризику згідно з вимогами Положення.

3. Департаменту методології регулювання діяльності банків (Наталія Іваненко) після офіційного опублікування довести до відома банків України інформацію про прийняття цієї постанови.

4. Постанова набирає чинності з дня, наступного за днем її офіційного опублікування.

Голова

Кирило ШЕВЧЕНКО

Інд. 22

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постанова Правління
Національного банку України
30 грудня 2021 року № 162

Положення про порядок визначення банками України мінімального
розміру ринкового ризику

I. Загальні положення

1. Це Положення розроблено відповідно до Законів України “Про банки і банківську діяльність”, “Про Національний банк України”.

Підходи, визначені цим Положенням, ґрунтуються на Основних принципах ефективного банківського нагляду Базельського комітету з банківського нагляду (далі – БКБН), схвалених банківськими наглядовими органами на 17-й Міжнародній конференції банківських наглядових органів (Core principles for effective banking supervision, 13-14 вересня 2012 року), і рекомендаціях БКБН “Мінімальні вимоги до капіталу на покриття ринкових ризиків (Minimum capital requirements for market risk, January 2019)”.

2. Це Положення встановлює порядок визначення банками України (далі – банк) мінімального розміру ринкового ризику для врахування під час розрахунку нормативів достатності капіталу згідно з вимогами Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 26 вересня 2001 року за № 841/6032 (зі змінами) (далі – Інструкція № 368).

3. Терміни в цьому Положенні вживаються в такому значенні:

1) базовий актив деривативного контракту (далі – базовий актив) – уживається в значенні, визначеному в статті 32 Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”;

2) базовий показник деривативного контракту (далі – базовий показник) – уживається в значенні, визначеному в статті 32 Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”;

3) банківська книга – уживається в значенні, визначеному в підпункті 4 пункту 3 глави 1 розділу I Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 11 червня 2018 року № 64 (зі змінами) (далі – Положення № 64);

4) валова ризик-позиція – сума довгих та коротких ризик-позицій (без урахування знака);

5) валютний ризик – уживається в значенні, визначеному в пункті 255 глави 39 розділу V Положення № 64;

6) відкрита довга ризик-позиція – сума перевищення довгої ризик-позиції над короткою ризик-позицією;

7) відкрита коротка ризик-позиція – сума перевищення короткої ризик-позиції над довгою ризик-позицією;

8) внутрішня вартість опціону – уживається в значенні, визначеному в підпунктах 7 та 8 пункту 5 розділу I Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 26 грудня 2018 року № 153 (зі змінами) (далі – Інструкція № 153);

9) дельта, гама, вега – коефіцієнти, що позначають зміну вартості опціону залежно від факторів, що впливають на вартість опціону;

10) довга ризик-позиція – ризик-позиція за інструментом(ами), що обліковується/ються за активним(и) балансовим(и)/позабалансовим(и) рахунком(ами) Плану рахунків, або ризик-позиція в базовому активі/базовому показнику, який банк має отримати у визначений час у майбутньому, за яким(и) зростання його(їх) ринкової вартості/ціни призводить до отримання доходу;

11) загальноринковий ризик – ризик, який виникає внаслідок ринкових змін процентних ставок та цін пайових цінних паперів і розраховується у складі процентного ризику торгової книги та фондового ризику;

12) інструменти – фінансові інструменти, інструменти в іноземних валютах та інструменти в товарах, що обліковуються банком за балансовими та позабалансовими рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 11 вересня 2017 року № 89 (зі змінами) (далі – План рахунків);

13) коротка ризик-позиція – ризик-позиція за інструментом(ами), що обліковується(ються) за пасивним(и) балансовим(и)/позабалансовим(и) рахунком(ами) Плану рахунків, або ризик-позиція в базовому активі/базовому показнику, який банк має сплатити у визначений час у майбутньому, за яким(и) зростання його(їх) ринкової вартості/ціни призводить до отримання витрат;

14) методика розрахунку нормативів – вимоги щодо розрахунку економічних нормативів, установлені Інструкцією № 368 та іншими нормативно-правовими актами Національного банку України (далі – Національний банк), що визначають порядок розрахунку економічних нормативів;

15) національний ринок – класифікований за територіальною ознакою ринок країни/країн, який включає окрему митну територію;

16) похідний фінансовий інструмент (дериватив) – уживається в значенні, визначеному в підпункті 16 пункту 5 розділу I Інструкції № 153;

17) процентний ризик торгової книги – уживається в значенні, визначеному в пункті 255 глави 39 розділу V Положення № 64;

18) ризик-позиція – балансова вартість інструменту/сукупності інструментів, що перебуває(ють) під ринковим ризиком та обліковується(ються) за балансовим(и)/позабалансовим(и) рахунками Плану рахунків із використанням окремих параметрів аналітичних рахунків, необхідних для виконання вимог цього Положення, та/або ризик-позиція в базовому активі/базовому показнику;

19) ризик-позиція в базовому активі/базовому показнику – вартість базового активу/базового показника, зазначеного в деривативному контракті, визначена з урахуванням вимог щодо відображення похідних фінансових інструментів у бухгалтерському обліку, установлених Інструкцією № 153, та вимог, установлених цим Положенням;

20) ринковий ризик – уживається в значенні, визначеному в підпункті 38 пункту 3 глави 1 розділу I Положення № 64;

21) специфічний ризик – ризик, який виникає внаслідок факторів, пов'язаних безпосередньо з емітентом фінансового інструменту, і розраховується у складі процентного ризику торгової книги та фондового ризику;

22) товар – біржовий товар у значенні, визначеному в Законі України “Про товарні біржі”, та дорогоцінні метали;

23) товарний ризик – уживається в значенні, визначеному в пункті 255 глави 39 розділу V Положення № 64;

24) торгова книга – уживається в значенні, визначеному в підпункті 43 пункту 3 глави 1 розділу I Положення № 64;

25) узгоджені ризик-позиції – частини довгої та короткої ризик-позицій в однаковій сумі, що відповідають критеріям узгодженості, визначеним цим Положенням, та які згортаються під час розрахунку процентного ризику торгової книги, фондового ризику та ризику опціонів на умовах, визначених цим Положенням;

26) фінансовий інструмент – уживається в значенні, визначеному в статті 7 Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”;

27) фондовий ризик – уживається в значенні, визначеному в пункті 255 глави 39 розділу V Положення № 64.

Інші терміни, що вживаються в цьому Положенні, використовуються в значеннях, визначених Законом України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”, іншими законодавчими актами та нормативно-правовими актами Національного банку.

4. Банк розраховує мінімальний розмір ринкового ризику за даними файла з показниками статистичної звітності 01X “Дані про залишки на рахунках”, визначеного нормативно-правовим актом Національного банку з питань організації статистичної звітності, що подається до Національного банку.

5. Банк розробляє та затверджує рішенням уповноваженого органу внутрішньобанківське положення щодо визначення мінімального розміру ринкового ризику (далі – внутрішньобанківське положення).

Банк (крім банку, що набув статусу системно важливого), який у декларації схильності до ризиків визначив уникнення процентного ризику торгової книги та/або фондового ризику і дотримується нульового ризик-апетиту (не має інструментів у торговій книзі, чутливих до зазначених видів ризиків), має право не передбачати його/їх розрахунок у внутрішньобанківському положенні.

Банк подає внутрішньобанківське положення Національному банку на його запит, а також уповноваженим Національним банком особам під час здійснення інспекційної перевірки.

6. Відповідність внутрішньобанківського положення та визначеного банком мінімального розміру ринкового ризику вимогам цього Положення є предметом оцінки Національним банком під час здійснення банківського нагляду.

Відсутність у банку внутрішньобанківського положення чи його неподання для ознайомлення на запит Національного банку або уповноважених Національним банком осіб під час здійснення інспекційної перевірки є підставою для прийняття Національним банком рішення про неефективність та неадекватність системи управління ринковим ризиком у банку.

7. Банк розраховує мінімальний розмір ринкового ризику в гривні/гривневому еквіваленті за утримуваними ним:

1) інструментами в торговій книзі та

2) інструментами в банківській книзі, номінованими в іноземних валютах і товарах.

Орієнтовний перелік груп рахунків Плану рахунків, на яких обліковуються інструменти в торговій книзі, визначений у додатку 1 до цього Положення.

8. Банк має право під час первісного визнання не включати до торгової книги (включати до банківської книги) фінансовий інструмент, що відповідає

вимогам абзаців дев'ятого – дванадцятого підпункту 3 пункту 257 глави 39 розділу V Положення № 64, якщо мета утримання такого інструменту не відповідає жодній з визначених в абзацах другому – п'ятому підпункту 3 пункту 257 глави 39 розділу V Положення № 64.

Банк для подальшого утримання такого фінансового інструменту в банківській книзі має отримати дозвіл Національного банку не включати фінансовий інструмент до торгової книги.

Банк для отримання дозволу Національного банку не включати фінансовий інструмент до торгової книги впродовж наступних трьох робочих днів після первісного визнання фінансового інструменту подає до Національного банку клопотання з обґрунтуванням та підтвердними документами щодо невідповідності мети утримання цього інструменту жодній з визначених в абзацах другому – п'ятому підпункту 3 пункту 257 глави 39 розділу V Положення № 64.

Рішення Національного банку про надання/відмову в наданні дозволу не включати фінансовий інструмент до торгової книги приймає Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем (далі – Комітет) протягом місяця з дня отримання клопотання банку.

Національний банк приймає рішення про відмову в наданні банку дозволу не включати фінансовий інструмент до торгової книги в разі недостатності наданих банком обґрунтувань.

Банк, що отримав рішення Національного банку про відмову в наданні дозволу не включати фінансовий інструмент до торгової книги, включає такий фінансовий інструмент до торгової книги не пізніше наступного робочого дня за днем отримання такого рішення.

9. Банк має право перемістити до банківської/торгової книги фінансовий інструмент, що був включений ним під час первісного визнання до торгової/банківської книги (далі – переміщення фінансового інструменту), за умови отримання дозволу Національного банку на переміщення фінансового інструменту.

Банк для отримання дозволу на переміщення фінансового інструменту подає до Національного банку клопотання з обґрунтуванням та підтвердними документами щодо підстав, що зумовлюють необхідність такого переміщення.

Підставами для подання банком клопотання про надання Національним банком дозволу на переміщення фінансового інструменту можуть бути (виключно):

1) зміна міжнародних стандартів фінансової звітності, якщо такі зміни допускають можливість переоцінки інструментів за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки, та/або

2) зміна визначеної банком бізнес-моделі управління фінансовими активами, у межах якої утримувався фінансовий інструмент, включаючи реорганізацію банку, припинення діяльності трейдинг-деск.

Рішення про надання дозволу/відмову в наданні дозволу на переміщення фінансового інструменту приймає Комітет протягом місяця з дня отримання клопотання банку.

Банк здійснює переміщення фінансового інструменту не пізніше наступного робочого дня за днем, коли було отримано рішення Національного банку про надання дозволу на переміщення фінансового інструменту.

Національний банк приймає рішення про відмову в наданні банку дозволу на переміщення фінансового інструменту в разі недостатності наданих банком обґрунтувань.

10. Різниця, що виникає внаслідок здійсненого банком переміщення відповідно до вимог пункту 9 розділу I цього Положення і зменшує розмір загальних вимог до регулятивного капіталу, має додаватися до суми ризикозважених активів під час розрахунку нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу до дати припинення визнання переміщеного інструменту, відповідно до вимог пункту 1.2 глави 1 розділу IV Інструкції № 368.

11. Банк не включає до розрахунку мінімального розміру ринкового ризику інструменти, на які зменшується розмір регулятивного капіталу згідно з методикою розрахунку нормативів.

12. Банк розраховує мінімальний розмір ринкового ризику за такою формулою:

$$PP = (ПР_{тк} * 1,625) + (ФР * 4,375) + (ВР * 1,5) + (ТР * 2,375) \quad (1),$$

де РР – мінімальний розмір ринкового ризику;

ПР_{тк} – розмір процентного ризику торгової книги, що розрахований згідно з розділом II цього Положення та включає розмір ризику опціонів, чутливих до процентного ризику, розрахований згідно з розділом VI цього Положення;

ФР – розмір фондового ризику, що розрахований згідно з розділом III цього Положення та включає розмір ризику опціонів, чутливих до фондового ризику, розрахований згідно з розділом VI цього Положення;

ВР – розмір валютного ризику, що розрахований згідно з розділом IV цього Положення та включає розмір ризику опціонів, чутливих до валютного ризику, розрахований згідно з розділом VI цього Положення;

ТР – розмір товарного ризику, що розрахований згідно з розділом V цього Положення та включає розмір ризику опціонів, чутливих до товарного ризику, розрахований згідно з розділом VI цього Положення;

1,625; 4,375; 1,5; 2,375 – коефіцієнти масштабування.

13. Банк має право не розраховувати ПРтк та ФР, якщо на дату розрахунку мінімального розміру ринкового ризику виконуються одночасно такі умови:

1) валова ризик-позиція за інструментами торгової книги не перевищує 5% від балансової вартості активів та 450 млн грн;

2) інструменти, чутливі до процентного ризику торгової книги та фондового ризику, включені банком до сумарної балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику, під час розрахунку нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу згідно з вимогами пункту 1.2 глави 1 розділу IV Інструкції № 368.

14. Банк включає мінімальний розмір ринкового ризику до розрахунку нормативів достатності капіталу згідно з методикою розрахунку економічних нормативів.

II. Розрахунок процентного ризику торгової книги

15. Банк включає до розрахунку процентного ризику торгової книги чутливі до цього виду ризику інструменти, утримувані в торговій книзі, а саме:

1) боргові цінні папери;

2) похідні фінансові інструменти, базовою змінною для яких є ринкова процентна ставка (крім опціонів, базовою змінною для яких є ринкова процентна ставка, за якими банк використовує спрощений метод оцінки ризику опціонів відповідно до вимог пунктів 38–42 розділу VI цього Положення);

3) інші фінансові інструменти з фіксованою дохідністю;

4) привілейовані акції, умовами розміщення яких згідно з вимогами законодавства України не передбачена можливість їх конвертації в прості акції (як із правом голосу, так і без права голосу);

5) привілейовані акції, умовами розміщення яких згідно з вимогами законодавства України передбачена можливість їх конвертації в прості акції (як із правом голосу, так і без права голосу), та торгівля якими на організованих ринках капіталу та поза ними характеризується ринковою поведінкою, властивою борговим цінним паперам.

16. Банк включає до розрахунку процентного ризику торгової книги похідні фінансові інструменти як ризик-позиції в базових активах/базових показниках, зазначених у відповідних деривативних контрактах, із застосуванням умов включення похідних фінансових інструментів до розрахунку процентного ризику торгової книги, установлених у додатку 2 до цього Положення.

17. Банк визначає розмір процентного ризику торгової книги, здійснюючи розрахунок специфічного та загальноринкового ризиків.

18. Банк має право не включати до розрахунку процентного ризику торгової книги узгоджені ризик-позиції, що відповідають критеріям узгодженості довгої та короткої ризик-позицій під час розрахунку процентного ризику торгової книги, установленим у додатку 3 до цього Положення.

19. Банк визначає розмір специфічного ризику як суму абсолютних значень довгих та коротких ризик-позицій (ризик-позицій, які не є узгодженими), зважених на вагові коефіцієнти ризику, що застосовуються для цілей розрахунку специфічного ризику в складі процентного ризику торгової книги, визначені в додатку 4 до цього Положення залежно від емітента фінансового інструменту.

20. Банк із метою розрахунку загальноринкового ризику здійснює такі послідовні заходи, використовуючи часові діапазони та вагові коефіцієнти ризику, що застосовуються для цілей розрахунку загальноринкового ризику в складі процентного ризику торгової книги, визначені в додатку 5 цього Положення:

1) розподіляє ризик-позиції, які не є узгодженими, а також відкриті (довгі та/або короткі) ризик-позиції в чутливих до процентного ризику торгової книги опціонах, виражені через дельта-еквівалент згідно з вимогами підпункту 1 пункту 43, пунктів 44 та 45 розділу VI цього Положення, за кошиками в розрізі іноземних валют згідно з вимогами підпункту 1 пункту 31 розділу IV цього Положення та в гривні;

2) розподіляє в межах кожного з кошиків довгі та короткі ризик-позиції за часовими діапазонами для інструментів зі ставкою купона менше ніж 3% та 3% і більше:

за інструментами з фіксованою ставкою – виходячи із залишкового строку до погашення;

за інструментами з плаваючою ставкою – виходячи із залишкового строку до дати найближчого перегляду ставки;

3) зважує кожен з ризик-позицій (довгу та коротку) у кожному часовому діапазоні на ваговий коефіцієнт ризику для неузгоджених ризик-позицій, який відображає чутливість ризик-позиції до очікуваних змін ставки купона;

4) визначає суму відкритих (довгих та коротких) ризик-позицій, визначених згідно з підпунктом 3 пункту 20 розділу II цього Положення;

5) визначає узгоджені ризик-позиції в кожному з часових діапазонів;

6) зважує кожен з узгоджених ризик-позицій на ваговий коефіцієнт ризику 0,1 з метою врахування базисного ризику та ризику неузгодженості строків

погашення, зумовлених включенням до часових діапазонів різних інструментів та різних строків виплат (вертикально узгоджені ризик-позиції).

Вертикально узгоджені ризик-позиції не виникають у часових діапазонах, в яких наявні тільки довгі або тільки короткі ризик-позиції;

7) визначає суму вертикально узгоджених ризик-позицій за всіма діапазонами, що розраховані у спосіб, визначений у підпункті 6 пункту 20 розділу II цього Положення;

8) визначає горизонтально узгоджені ризик-позиції в такій послідовності:
між часовими діапазонами в межах кожної з зон (1, 2 та 3) – як значення узгоджених ризик-позицій (за наявності), зважене на ваговий коефіцієнт ризику для горизонтально узгоджених ризик-позицій у межах зон 1, 2 та 3;

між зонами 1 та 2 – як значення узгоджених ризик-позицій (за наявності), зважене на ваговий коефіцієнт ризику для горизонтально узгоджених ризик-позицій між зонами 1 та 2;

між зонами 2 та 3 – як значення узгоджених ризик-позицій (за винятком узгоджених ризик-позицій між зонами 1 та 2, за наявності), зважене на ваговий коефіцієнт ризику для горизонтально узгоджених ризик-позицій між зонами 2 та 3;

між зонами 1 та 3 – як значення узгоджених ризик-позицій (за винятком узгоджених ризик-позицій між зонами 1 та 2 і між зонами 2 та 3, за наявності), зважене на ваговий коефіцієнт ризику для горизонтально узгоджених ризик-позицій між зонами 1 та 3.

Горизонтально узгоджені ризик-позиції не виникають:

у межах зон, в яких у часових діапазонах наявні тільки довгі або тільки короткі ризик-позиції;

між зонами з однаковими ризик-позиціями (тільки короткими або тільки довгими);

9) визначає суму горизонтально узгоджених ризик-позицій у межах кожної із зон та між зонами, розрахованих у спосіб, визначений у підпункті 8 пункту 20 розділу II цього Положення.

21. Банк визначає розмір загальноринкового ризику як суму значень, розрахованих у спосіб, визначений у підпунктах 4, 7 та 9 пункту 20 розділу II цього Положення.

Приклад розрахунку загальноринкового ризику у складі процентного ризику торгової книги наведений у додатку 6 до цього Положення.

22. Банк визначає розмір процентного ризику торгової книги як суму специфічного ризику та загальноринкового ризику за всіма кошиками.

III. Розрахунок фондового ризику

23. Банк уключає до розрахунку фондового ризику чутливі до цього виду ризику інструменти, утримувані в торговій книзі, а саме:

1) пайові цінні папери (крім визначених у підпунктах 4 та 5 пункту 15 розділу II цього Положення);

2) інші фінансові інструменти з нефіксованою дохідністю (крім чутливих до фондового ризику опціонів, за якими банк використовує спрощений метод оцінки ризику опціонів відповідно до вимог пунктів 38 – 42 розділу VI цього Положення).

24. Банк уключає до розрахунку фондового ризику похідні фінансові інструменти як ризик-позиції у базових активах/базових показниках, зазначених у відповідних деривативних контрактах, із застосуванням умов включення похідних фінансових інструментів до розрахунку фондового ризику, установлених у додатку 7 до цього Положення.

25. Банк визначає розмір фондового ризику, здійснюючи розрахунок специфічного ризику та загальноринкового ризику.

26. Банк має право не включати до розрахунку фондового ризику узгоджені ризик-позиції, що відповідають критеріям узгодженості довгої та короткої ризик-позицій під час розрахунку фондового ризику, установленим у додатку 8 до цього Положення.

27. Банк із метою розрахунку фондового ризику здійснює такі послідовні заходи:

1) розподіляє ризик-позиції, які не є узгодженими, а також відкриті (довгі та/або короткі) ризик-позиції в чутливих до фондового ризику опціонах, виражені через дельта-еквівалент згідно з вимогами підпункту 1 пункту 43, пунктів 44 та 45 розділу VI цього Положення, за кошиками в розрізі національних ринків;

2) визначає валову ризик-позицію за кожним із кошиків;

3) визначає відкриту (довгу або коротку) ризик-позицію за кожним із кошиків;

4) визначає специфічний ризик як 8% від суми валової ризик-позиції за кожним із кошиків;

5) визначає загальноринковий ризик як 8% від суми відкритої (довгої або короткої) ризик-позиції за кожним із кошиків.

28. Банк визначає розмір фондового ризику як суму специфічного та загальноринкового ризиків за всіма кошиками.

Приклад розрахунку фондового ризику наведений у додатку 9 до цього Положення.

IV. Розрахунок валютного ризику

29. Банк включає до розрахунку валютного ризику чутливі до цього виду ризику інструменти, утримувані в торговій та банківській книгах, а саме:

1) інструменти, номіновані в іноземних валютах;

2) інструменти, номіновані в товарі – золоті;

3) інші інструменти, на вартість яких впливає зміна курсу іноземних валют/ціни золота (крім чутливих до валютного ризику опціонів, за якими банк використовує спрощений метод оцінки ризику опціонів відповідно до вимог пунктів 38–42 розділу VI цього Положення).

30. Банк включає до розрахунку валютного ризику інструменти з урахуванням такого:

1) інструменти, що номіновані в іноземних валютах, та інші інструменти, на вартість яких впливає зміна курсу іноземних валют, – як відповідні ризик-позиції в гривневому еквіваленті, визначеному за офіційним курсом гривні до іноземних валют, установленим Національним банком на дату розрахунку ринкового ризику;

2) інструменти, номіновані в товарі – золоті, та інші інструменти, на вартість яких впливає зміна ціни золота, – як відповідні ризик-позиції в гривневому еквіваленті, визначеному за обліковою ціною, розрахованою Національним банком на дату розрахунку ринкового ризику;

3) чутливі до валютного ризику опціони – як ризик-позиції (довгі та/або короткі), виражені через дельта-еквівалент згідно з вимогами підпункту 1 пункту 43, пунктів 44 та 45 розділу VI цього Положення.

31. Банк із метою розрахунку валютного ризику здійснює такі послідовні заходи:

1) розподіляє ризик-позиції в інструментах, визначених у пункті 30 розділу IV цього Положення, за кошиками в:

доларах США,

євро,

золоті;

кожній з іноземних валют (крім визначених вище), за якою валова ризик-позиція за інструментами, номінованими в такій валюті, перевищує 3% балансової вартості активів;

сукупності інших іноземних валют, за якими валова ризик-позиція за інструментами, номінованими в кожній із таких валют, не перевищує 3% балансової вартості активів.

Банк має право здійснити розподіл інструментів, номінованих в іноземних валютах, за кошиками, кількість яких відповідає кількості іноземних валют, в яких банк здійснює свою діяльність;

2) визначає відкриту (довгу або коротку) ризик-позицію за кожним із кошиків, як суму відкритої (довгої або короткої) ризик-позиції за операціями спот; відкритої (довгої або короткої) ризик-позиції за операціями форвард; довгої ризик-позиції за наданими гарантіями, поручительствами, акредитивами, акцептами та наданими зобов'язаннями з кредитування, що є безвідкличними, та сформований банком резерв під зменшення корисності за якими становить 50% і більше;

3) визначає відкриту довгу ризик-позицію за всіма кошиками в іноземних валютах та відкриту коротку ризик-позицію за всіма кошиками в іноземних валютах;

4) визначає більшу з двох: відкритої довгої ризик-позиції за всіма кошиками в іноземних валютах та відкритої короткої ризик-позиції за всіма кошиками в іноземних валютах;

5) додає до більшої відкритої (довгої або короткої) ризик-позиції за всіма кошиками в іноземних валютах відкриту (довгу або коротку) ризик-позицію в золоті (без урахування знака).

32. Банк визначає розмір валютного ризику як 8% від суми, визначеної згідно з вимогами підпункту 5 пункту 31 розділу IV цього Положення.

Приклад розрахунку валютного ризику наведений у додатку 10 до цього Положення.

V. Розрахунок товарного ризику

33. Банк уключає до розрахунку товарного ризику чутливі до цього виду ризику інструменти, утримувані в торговій та банківській книгах, а саме:

1) інструменти, номіновані в товарах (крім золота);

2) інші інструменти, на вартість яких впливає зміна ринкової ціни товарів (крім золота та чутливих до товарного ризику опціонів, за якими банк використовує спрощений метод оцінки ризику опціонів відповідно до вимог пунктів 38–42 розділу VI цього Положення).

34. Банк уключає до розрахунку товарного ризику інструменти з урахуванням такого:

1) інструменти, що номіновані в дорогоцінних металах, та інші інструменти, на вартість яких впливає зміна ціни дорогоцінних металів, – як відповідні ризик-позиції в гривневому еквіваленті, визначеному за обліковою ціною, розрахованою Національним банком на дату розрахунку ринкового ризику;

2) інструменти, що номіновані в інших товарах (крім визначених у підпункті 1 пункту 34 розділу V цього Положення), та інші інструменти, на вартість яких впливає зміна ціни товарів (крім визначених у підпункті 1 пункту 34 розділу V цього Положення), що виражені в стандартних для таких товарів одиницях вимірювання (включаючи барелі, кілограми, грами) – як відповідні ризик-позиції в гривневому еквіваленті, визначеному за поточною ринковою ціною відповідного біржового товару на дату розрахунку ринкового ризику;

3) чутливі до товарного ризику опціони – як ризик-позиції (довгі та/або короткі), виражені через дельта-еквівалент згідно з вимогами підпункту 1 пункту 43, пунктів 44 та 45 розділу VI цього Положення.

35. Банк із метою розрахунку товарного ризику здійснює такі послідовні заходи:

1) розподіляє ризик-позиції в інструментах, визначених у пункті 34 розділу V цього Положення, за кошиками в розрізі товарів, використовуючи орієнтовний перелік товарів, які є предметом оцінки товарного ризику, згідно з додатком 11 до цього Положення.

Два або більше товарів, що належать до однієї групи товарів орієнтовного переліку товарів, які є предметом оцінки товарного ризику, визначених у колонці 2 таблиці додатка 11 до цього Положення, ураховуються як різні товари;

2) визначає відкриту (довгу або коротку) ризик-позицію за кожним із кошиків;

3) визначає валову ризик-позицію за кожним із кошиків.

36. Банк визначає розмір товарного ризику як суму, що дорівнює 15% від суми, визначеної згідно з вимогами підпункту 2 пункту 35 розділу V цього Положення, та 3% від суми, визначеної згідно з вимогами підпункту 3 пункту 35 розділу V цього Положення, за всіма кошиками.

Приклад розрахунку товарного ризику наведений у додатку 12 до цього Положення.

VI. Розрахунок ризику опціонів

37. Банк визначає розмір ризику опціонів, використовуючи спрощений метод або метод дельта-плюс.

Банк має право використовувати спрощений метод тільки за умови, що станом на дату розрахунку ринкового ризику є стороною в деривативних контрактах, яка тримає виключно придбані права на купівлю/продаж базового активу/базового показника (є покупцем опціонів).

38. Банк визначає розмір ризику опціонів за спрощеним методом за наявними довгою ризик-позицією в опціоні на продаж (put) та довгою ризик-позицією за інструментом, що є однаковим із базовим активом такого опціону одночасно за видом, емітентом, випуском (емісією), валютою, ставкою купона, терміном настання платежів, або за наявними довгою ризик-позицією в опціоні на купівлю (call) та короткою ризик-позицією за інструментом, що є однаковим із базовим активом такого опціону одночасно за видом, емітентом, випуском (емісією), валютою, ставкою купона, терміном настання платежів, здійснюючи такі послідовні заходи:

1) приймає до розрахунку ризик-позицію в базовому активі опціону за справедливою вартістю;

2) зважує ризик-позицію в базовому активі опціону на ваговий коефіцієнт ризику, визначений відповідно до вимог пункту 41 розділу VI цього Положення, залежно від чутливості опціону до процентного ризику торгової книги/фондового ризику/валютного ризику/товарного ризику;

3) визначає розмір ризику опціону як зважену ризик-позицію, зменшену на суму внутрішньої вартості опціону. Якщо розрахована в наведений спосіб сума є від'ємною, то до розрахунку береться значення, що дорівнює нулю.

39. Банк визначає розмір ризику опціонів за спрощеним методом за довгою ризик-позицією в опціоні на купівлю (call) або за довгою ризик-позицією в опціоні на продаж (put), здійснюючи такі послідовні заходи:

1) приймає до розрахунку ризик-позицію в базовому активі/базовому показнику опціону за справедливою вартістю;

2) зважує ризик-позицію в базовому активі/базовому показнику опціону на ваговий коефіцієнт ризику, визначений відповідно до вимог пункту 41 розділу VI цього Положення, залежно від чутливості опціону до процентного ризику торгової книги/фондового ризику/валютного ризику/товарного ризику;

3) визначає розмір ризику опціону як менше з двох значень: справедливої вартості опціону та визначеного згідно з вимогами підпункту 2 пункту 39 розділу VI цього Положення.

40. Банк має право не включати до розрахунку ризику опціонів за спрощеним методом узгоджені ризик-позиції, які відповідають таким критеріям узгодженості: два опціони є одночасно однаковими за видом, емітентом, базовим активом/базовим показником, строком виконання.

41. Банк із метою розрахунку ризику опціонів за спрощеним методом використовує такі вагові коефіцієнти ризику:

1) для чутливих до процентного ризику торгової книги опціонів – залежно від емітента фінансового інструменту, що є базовим активом/базовим показником у деривативному контракті, як суму вагових коефіцієнтів ризику, визначених згідно з додатком 4 до цього Положення, залежно від виду емітента фінансового інструменту, та згідно з колонкою 6 таблиці додатка 5 до цього Положення, залежно від часового діапазону, до якого належить фінансовий інструмент;

2) для чутливих до фондового ризику опціонів – 16%;

3) для чутливих до валютного ризику опціонів – 8%;

4) для чутливих до товарного ризику опціонів – 15%.

42. Банк включає розмір ризику опціону, визначений за спрощеним методом, до розрахунку ринкового ризику згідно з формулою 1, залежно від чутливості опціону до відповідного виду ризику.

43. Банк визначає розмір ризику опціонів за методом дельта-плюс шляхом розрахунку таких складових:

1) дельта-еквівалента за ризик-позиціями в опціонах у складі процентного ризику торгової книги та/або фондового, та/або валютного, та/або товарного ризиків, що відображає очікувану зміну вартості опціону в разі зростання/зниження ринкової вартості базового активу;

2) гама-ризик, що відображає чутливість вартості опціону до швидкості зміни коефіцієнта дельта;

3) вега-ризик, що відображає чутливість вартості опціону до зміни передбачуваної волатильності базового активу/базового показника.

44. Банк визначає дельта-еквівалент за ризик-позицією в опціоні шляхом зважування справедливої вартості базового активу/базового показника, зазначеного в деривативному контракті, на коефіцієнт дельта, розрахований банком як співвідношення зміни справедливої вартості опціону за незначної ($\approx \pm \Delta 1\%/1$ од.) зміни вартості базового активу/базового показника до значення такої зміни вартості базового активу/базового показника, або визначений оператором організованого ринку.

45. Банк включає розмір дельта-еквівалента за ризик-позицією в опціоні до розрахунку суми процентного ризику торгової книги та/або фондового, та/або валютного, та/або товарного ризиків залежно від чутливості зазначеного в деривативному контракті базового активу/базового показника до відповідного(их) виду(ів) ризику(ів) згідно з вимогами розділів II – V цього Положення.

46. Банк із метою розрахунку гама-ризиків здійснює такі послідовні заходи:

1) розраховує значення гама-впливу за кожною з ризик-позицій в опціонах із застосуванням такої формули:

$$\Delta V = 0.5 \times \text{Gamma} \times \Delta S^2 \quad (2),$$

де ΔV – значення гама-впливу (додатне або від'ємне);

Gamma – коефіцієнт гама, розрахований банком як співвідношення зміни коефіцієнта дельта опціону за незначної ($\approx \pm 1\%/1$ од.) зміни справедливої вартості базового активу/базового показника до значення такої зміни справедливої вартості базового активу/базового показника, або визначений оператором організованого ринку;

ΔS – зміна вартості базового активу/базового показника, що визначається:

за опціоном, базовим активом за яким є борговий цінний папір, – як справедлива вартість базового активу, зважена на відповідний часовому діапазону ваговий коефіцієнт ризику, установлений у колонці 6 таблиці додатка 5 до цього Положення;

за опціоном, базовим активом/базовим показником за яким є процентна ставка/дохідність боргового цінного папера/індекс процентних ставок, – як справедлива вартість базового активу/базового показника, змінена, виходячи з припущення щодо зміни дохідності, установленого в колонці 5 таблиці додатка 5 до цього Положення;

за опціоном, базовим активом/базовим показником якого є чутливий до фондового ризику фінансовий інструмент, – як справедлива вартість базового активу/базового показника, зважена на 8%;

за опціоном, базовим активом/базовим показником якого є чутливий до валютного ризику фінансовий інструмент, – справедлива вартість базового активу/базового показника, зважена на 8%;

для опціону, базовим активом/базовим показником якого є чутливий до товарного ризику фінансовий інструмент, – справедлива вартість базового активу/базового показника, зважена на 15%;

2) групує ризик-позиції в опціонах за такими критеріями:

за опціонами, базовими активами/базовими показниками яких є чутливі до процентного ризику торгової книги інструменти, – за належністю до одного кошика згідно з вимогами підпункту 1 пункту 20 розділу II цього Положення та до одного часового діапазону згідно з таблицею додатка 5 до цього Положення;

за опціонами, базовими активами/базовими показниками яких є чутливі до фондового ризику інструменти, – за належністю до одного національного ринку згідно з вимогами підпункту 1 пункту 27 розділу III цього Положення;

за опціонами, базовими активами/базовими показниками за якими є чутливі до валютного ризику інструменти, – за належністю до одного кошика згідно з вимогами підпункту 1 пункту 31 розділу IV цього Положення;

за опціонами, базовими активами/базовими показниками яких є чутливі до товарного ризику інструменти, – за належністю до одного кошика згідно з вимогами підпункту 1 пункту 35 розділу V цього Положення;

3) визначає значення гама-впливу за ризик-позиціями в опціонах, згрупованими у спосіб, визначений у підпункті 2 пункту 46 розділу VI цього Положення, як різницю між додатними та від'ємними значеннями гама-впливу в межах згрупованих ризик-позицій (додатне або від'ємне);

4) визначає розмір гама-ризик як суму значень гама-впливів, розрахованих у спосіб, визначений у підпункті 3 пункту 46 розділу VI цього Положення, що мають від'ємне значення.

47. Банк визначає вега-ризик за ризик-позицією в опціоні як зважену на коефіцієнт вега різницю між поточним значенням передбачуваної волатильності опціону та зміщеним на 25% тим самим значенням.

Банк розраховує коефіцієнт вега як співвідношення зміни справедливої вартості опціону за незначної ($\approx \pm \Delta 1\%$) зміни волатильності справедливої вартості базового активу/базового показника до значення такої зміни волатильності справедливої вартості базового активу/базового показника, або використовує коефіцієнт вега, визначений оператором організованого ринку.

48. Банк визначає розмір вега-ризик як суму вега-ризиків за кожною з груп, сформованих у спосіб, визначений у підпункті 2 пункту 46 розділу VI цього Положення (без урахування знака).

49. Банк включає розмір гама-ризик та розмір вега-ризик, визначені за методом дельта-плюс, до розрахунку ринкового ризику згідно з формулою 1, залежно від чутливості опціонів до відповідного виду ризику.

Приклад розрахунку ризику опціонів із використанням методу дельта-плюс наведений у додатку 13 до цього Положення.

Додаток 1
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 7 розділу I)

Орієнтовний перелік груп рахунків Плану рахунків, на яких обліковуються інструменти в торговій книзі

1. Боргові цінні папери, що рефінансуються Національним банком України, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
2. Депозитні сертифікати Національного банку України, розміщені в банках України, що обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
3. Кредити за операціями репо, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
4. Акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
5. Боргові цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
6. Похідні фінансові активи, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
7. Похідні фінансові активи, що призначені для обліку хеджування.
8. Цінні папери власного боргу, випущені банком, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
9. Ощадні сертифікати, випущені банком, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
10. Похідні фінансові зобов'язання, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
11. Похідні фінансові зобов'язання, що призначені для обліку хеджування.
12. Фінансові зобов'язання банку, які обліковуються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки.
13. Валюта та банківські метали до отримання.

14. Валюта та банківські метали до відправлення.

15. Валюта та банківські метали до отримання за контрактами, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки, розрахунки за якими здійснюються на нетто-основі (без поставки базового активу).

16. Валюта та банківські метали до відправлення за контрактами, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки, розрахунки за якими здійснюються на нетто-основі (без поставки базового активу).

17. Цінні папери до отримання за операціями андеррайтингу.

18. Цінні папери до відправлення за операціями андеррайтингу.

19. Активи до отримання за контрактами, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки, розрахунки за якими здійснюються на нетто-основі (без поставки базового активу).

20. Активи до відправлення за контрактами, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки, розрахунки за якими здійснюються на нетто-основі (без поставки базового активу).

21. Активи до отримання.

22. Активи до відправлення.

23. Кредиторська заборгованість за операціями репо, що обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.

Додаток 2
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 16 розділу II)

Умови включення похідних фінансових інструментів до розрахунку процентного ризику торгової книги

Таблиця

№ з/п	Похідний фінансовий інструмент	Включається до розрахунку				
		специфічного ризику		загальноринкового ризику		
		за ризик-позицією в базовому активі/ базовому показнику	за вартістю	за ризик-позиціями в базовому активі/ базовому показнику	за вартістю	за часовим діапазоном
1	2	3	4	5	6	7
1	Ф'ючерс, базовим активом якого є державний борговий цінний папір	Відкритою (довгою або короткою) ¹	Справедливою, ринковою (для індексного кошика), або за номінальною вартістю, якщо визначити	Довгою та короткою	Справедливою, ринковою (для індексного кошика), або за номінальною	Визначеним, зважаючи на строк до поставки/ виконання інструменту з додаванням
2	Ф'ючерс, базовим активом/базовим показником якого є інший, крім державного, борговий			Довгою та короткою		

1	2	3	4	5	6	7
	цінний папір/індекс боргових цінних паперів		справедливу вартість неможливо		вартістю, якщо визначити справедливу вартість неможливо	строку до погашення базового активу
3	Ф'ючерс, базовим активом/ базовим показником якого індекс процентних ставок	-	-	Довгою та короткою	вартістю, якщо визначити справедливу вартість неможливо	
4	Форвард, базовим активом якого є державний борговий цінний папір	Відкритою (довгою або короткою)	Справедливою, або за номінальною вартістю, якщо визначити справедливу вартість неможливо	Довгою та короткою	Справедливою, або за номінальною вартістю, якщо визначити справедливу вартість неможливо	Визначеним, зважаючи на строк до поставки/ виконання інструмента
5	Форвард, базовим активом якого є інший (крім державного) борговий цінний папір					
6	Форвард, базовим показником якого є індекс процентних ставок	-	-	Довгою та короткою	вартістю, якщо визначити справедливу вартість неможливо	

Продовження додатка 2
Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7
7	Контракт на майбутню відсоткову ставку	-	-	Довгою та короткою	Справедливою, або за номінальною вартістю, якщо визначити справедливую вартість неможливо	Визначеним, зважаючи на строк до поставки/виконання інструмента з додаванням строку до погашення базового активу
8	Своп ²	-	-	Довгою та короткою	Справедливою, або за номінальною вартістю, якщо визначити справедливую вартість неможливо	Визначеним: для ризик-позиції (довгої/короткої) за інструментом із плаваючою відсотковою ставкою – зважаючи на строк до чергового перегляду ставки, для протилежної

Продовження додатка 2
Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7
						ризик-позиції за інструментом із фіксованою відсотковою ставкою – зважаючи на строк до його погашення
9	Ф'ючерс/форвард, базовим активом якого є пайові цінні папери/іноземна валюта	-	-	Довгою/ короткою та короткою/ довгою в складі фондового/ валютного ризику	Справедливою	Визначеним, зважаючи на строк до поставки/ виконання інструмента

Продовження додатка 2
Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7
10	Опціон, базовим активом якого є державний борговий цінний папір	Відкритою (довгою або короткою)	Справедливою	За спрощеним методом оцінки ризику опціонів або за методом дельта-плюс згідно з вимогами розділу VI Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику (далі – Положення)	Справедливою	Визначеним, зважаючи на строк до поставки/ виконання інструмента
11	Опціон, базовим активом якого є інший (крім державного) борговий цінний папір					
12	Опціон, базовим показником якого є індекс процентних ставок	-	-			
13	Опціон, базовим активом якого контракт на майбутню відсоткову ставку, своп	-	-			

¹ За деривативним контрактом, який визначає декілька базових активів та/або базових показників, обирається один для включення до розрахунку специфічного ризику, ураховуючи водночас установлені біржою витрати на конвертацію.

² Якщо тільки одна з ризик-позицій (довга або коротка) є чутливою до процентного ризику торгової книги, протилежна їй ризик-позиція (коротка або довга) має включатися до розрахунку, залежно від чутливості такої ризик-позиції до відповідного виду ризику (фондового, валютного або товарного ризиків) згідно з вимогами розділів III–IV Положення.

Додаток 3
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 18 розділу II)

Критерії узгодженості довгої та короткої ризик-позицій під час розрахунку
процентного ризику торгової книги

Таблиця

№ з/п	Критерії узгодженості довгої та короткої ризик-позицій, що визначаються за фінансовими інструментами з метою розрахунку	
	специфічного ризику	загальноринкового ризику
1	2	3
1	<p>Два фінансових інструменти, включаючи похідні фінансові інструменти, що є однаковими одночасно за:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) видом; 2) емітентом; 3) випуском (емісією); 4) валютою; 5) ставкою купона; 6) терміном настання платежів 	<p>Два фінансових інструменти, включаючи похідні фінансові інструменти, що є однаковими одночасно за:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) видом; 2) емітентом; 3) випуском (емісією); 4) валютою; 5) ставкою купона; 6) терміном настання платежів
2	-	<p>Два фінансових інструменти, один із яких є базовим активом/базовим показником у ф'ючерсі/форварді¹, що є однаковими одночасно за:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) видом; 2) емітентом; 3) випуском (емісією); 4) валютою; 5) ставкою купона; 6) строком утримання/виконання; 7) напрямом зміни вартостей (змінюються узгоджено)
3		<p>Два похідних фінансових інструменти, що є однаковими одночасно за:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) видом; 2) емітентом; 3) базовим активом/базовим показником; 4) валютою;

1	2	3
3	-	<p>5) номінальною вартістю;</p> <p>б) одним із наведених нижче критеріїв: для ф'ючерсів – строки виконання відрізняються не більше ніж на сім днів, або для свопів, контрактів на майбутню відсоткову ставку – ставки, що є базою для визначення плаваючої процентної ставки, та відхилення між ставками купонів відрізняються не більше ніж на 15 базисних пунктів, або для свопів, форвардів, контрактів на майбутню відсоткову ставку – черговий термін перегляду відсоткової ставки (для ризик-позиції з плаваючою ставкою)/погашення (для ризик-позицій із фіксованою ставкою)² перебуває в межах: того самого дня – для ризик-позицій, за якими період до перегляду відсоткової ставки/закінчення терміну дії договору є меншим ніж один місяць; сім днів – для ризик-позицій, за якими період до перегляду відсоткової ставки/закінчення терміну дії договору становить від одного місяця до одного року; 30 днів – для ризик-позицій, за якими період до перегляду відсоткової ставки/закінчення терміну дії договору є більшим ніж один рік</p>

¹ За деривативним контрактом, який визначає декілька базових активів та/або базових показників, це має бути один базовий актив/базовий показник, обраний банком, який є найбільш вигідним (найдешевшим до поставки) для трейдера, що утримує коротку ризик-позицію.

² Від звітної дати, на яку здійснюється розрахунок ринкового ризику.

Додаток 4
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 19 розділу II)

Вагові коефіцієнти ризику, що застосовуються для цілей розрахунку
специфічного ризику в складі процентного ризику торгової книги

Таблиця

№ з/п	Емітент фінансового інструменту	Кредитний рейтинг за міжнародною шкалою за класифікацією ¹		Ваговий коефіцієнт ризику
		рейтингових агентств “Standard & Poor`s” або “Fitch Ratings”	рейтингового агентства “Moody’s Investors Service”	
1	2	3	4	5
1	Центральний орган виконавчої влади України (крім визначених у рядку 8 цієї таблиці)/ іншої країни, орган місцевого самоврядування України/іншої країни	Від AAA до AA–	Від Aaa до Aaa3	0
2		Із залишковим строком погашення:		0,0025
3		≤ 6 місяців		
4		> 6 ≤ 24 місяців		
5		> 24 місяців		0,016
6		Від BB+ до B–	Від Ba1 до B3	0,08
7		Нижче B–	Нижче B3	0,12
		Без рейтингу		0,08

1	2	3	4	5
8	Національний банк України, Центральний орган виконавчої влади України за фінансовими інструментами в гривні	Незалежно від рейтингу		0
9	Суб'єкти державного сектору України (крім визначених у рядках 1–8 цієї таблиці); міжнародні фінансові організації; багатосторонні банки розвитку; банки та інші установи, що мають інвестиційний кредитний рейтинг принаймні двох міжнародно визнаних рейтингових агентств	Із залишковим строком погашення		0,0025
10		≤ 6 місяців		
11		> 6 ≤ 24 місяців		0,01
11	міжнародні фінансові організації; багатосторонні банки розвитку; банки та інші установи, що мають інвестиційний кредитний рейтинг принаймні двох міжнародно визнаних рейтингових агентств	> 24 місяців		0,016
12	Інші емітенти фінансових інструментів (крім визначених у рядках 1–11 цієї таблиці)	Від BB+ до BB–	Від Ba1 до Ba3	0,08
13			Нижче BB–	
14		Нижче BB–		0,12
15		Без рейтингу		0,08

¹ За наявності одночасно кількох кредитних рейтингів щодо одного емітента/цінного папера емітента використовується рейтинг, визначений відповідно до вимог пункту 38 розділу II Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351 (зі змінами).

Додаток 5
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 20 розділу II)

Часові діапазони та вагові коефіцієнти ризику, що застосовуються для цілей розрахунку загальноринкового ризику в складі процентного ризику торгової книги

Таблиця

№ з/п	Зони	Часові діапазони		Припущення щодо зміни дохідності (п.п.)	Вагові коефіцієнти ризику, що беруться до розрахунку			
		для ставки купона $\geq 3\%$	для ставки купона $< 3\%$		неузгоджених ризик-позицій	горизонтально узгоджених ризик-позицій		
						у межах зон 1, 2 та 3	між зонами 1 та 2, 2 та 3	між зонами 1 та 3
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1	≤ 1 місяця	≤ 1 місяця	1,0	0,0	0,4	0,4	1,0
2		Від > 1 до < 3 місяців	Від > 1 до < 3 місяців	1,0	0,002			
3		Від ≥ 3 до < 6 місяців	Від ≥ 3 до < 6 місяців	1,0	0,004			
4		Від ≥ 6 до < 12 місяців	Від ≥ 6 до < 12 місяців	1,0	0,007			

1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	2	Від ≥ 1 до < 2 років	Від ≥ 1 до $< 1,9$ років	0,9	0,0125	0,3	0,4	1,0
6		Від ≥ 2 до < 3 років	Від $\geq 1,9$ до $< 2,8$ років	0,8	0,0175			
7		Від ≥ 3 до < 4 років	Від $\geq 2,8$ до $< 3,6$ років	0,75	0,0225			
8	3	Від ≥ 4 до < 5 років	Від $\geq 3,6$ до $< 4,3$ років	0,75	0,0275	0,3		
9		Від ≥ 5 до < 7 років	Від $\geq 4,3$ до $< 5,7$ років	0,7	0,0325			
10		Від ≥ 7 до < 10 років	Від $\geq 5,7$ до $< 7,3$ років	0,65	0,0375			
11		Від ≥ 10 до < 15 років	Від $\geq 7,3$ до $< 9,3$ років	0,6	0,045			
12		Від ≥ 15 до < 20 років	Від $\geq 9,3$ до $< 10,6$ років	0,6	0,0525			
13		Від ≥ 20 років	Від $\geq 10,6$ до < 12 років	0,6	0,06			
14		-	Від ≥ 12 до < 20 років	0,6	0,08			
15		-	Від ≥ 20 років	0,6	0,125			

Додаток 6
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 21 розділу II)

Приклад розрахунку загальноринкового ризику у складі процентного ризику торгової книги

Таблиця

№ з/п	Зони/часові діапазони Послідовність заходів	Зона 1				Зона 2			Зона 3					
		≤ 1 м.	> 1 до < 3 м.	≥ 3 до < 6 м.	≥ 6 до < 12 м.	≥ 1 до < 2 р.	≥ 2 до < 3 р.	≥ 3 до < 4 р.	≥ 4 до < 5 р.	≥ 5 до < 7 р.	≥ 7 до < 10 р.	≥ 10 до < 15 р.	≥ 15 до < 20 р.	≥ 20 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Розподілення неузгоджених ризик-позицій за часовими діапазонами (кошик у грн)		+35 ¹ ;+40 ²	-50 ³	+150 ⁴			+50 ³			+13,33 ⁵ -150 ⁴			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2	Ваговий коефіцієнт ризику згідно з колонкою 6 додатка 2 до Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику (далі – Положення)	0,0	0,002	0,004	0,007	0,0125	0,0175	0,0225	0,0275	0,0325	0,0375	0,045	0,0525	0,06
3	Зважування ризик-позицій на ваговий коефіцієнт ризику (рядок 2)		(+0,07) + (+0,08) = (+0,15)	-0,2	+1,05			+1,125			+0,5			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
4	Визначення узгоджених ризик-позицій у межах часових діапазонів ⁶										0,5			
5	Визначення вертикально узгоджених ризик-позицій	X									0,5x0,1= =0,05	X		
6	Визначення узгоджених ризик-позицій у межах зон (1 ⁷)	0,2				X								
7	Визначення горизонтально узгоджених ризик-позицій у межах зон	0,2 x 0,4 = 0,08				X								
8	Визначення узгоджених ризик-позицій між зонами(2 ⁸)	X				1,125								

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
9	Визначення горизонтально узгоджених ризик-позицій між зонами	X				$1,125 \times 0,4 = 0,45$									
10	Визначення узгоджених ризик-позицій між зонами (3 ⁹)	1,0				X									
11	Визначення горизонтально узгоджених ризик-позицій між зонами	$1,0 \times 1,0 = 1,0$				X									
12	Визначення суми відкритих зважених ризик-позицій	$0,15 - 0,2 + 1,05 + 1,125 + 0,5 - 5,625 = +3,0 $													

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
13	Визначення суми загальноринкового ризику										0,05				
		0,08													
							0,45								
		1,0													
							3,0								
		$0,05 + 0,08 + 0,45 + 1,0 + 3,0 = 4,58$													

¹ Боргові цінні папери: вид – 1, строк до погашення – 2 місяці, купон 7%.

² Боргові цінні папери: вид – 2 строк погашення – 1,2 місяці, купон 7,5%.

³ Довга ризик-позиція за майбутньою відсотковою ставкою, строк до поставки – 5,8 місяця, строк до погашення базового активу (державної гарантії) – 3,5 року. Відповідає ринковій вартості базового активу.

⁴ Процентний своп: банк отримує проценти за плаваючою ставкою, сплачує за фіксованою ставкою, наступна фіксація процентів через 9 місяців, строк до погашення – 8 років. Ризик-позиція відповідає номінальній вартості базового активу. Залежно від поточної процентної ставки ринкова вартість кожної зі сторін свопу (тобто 8-річні боргові цінні папери та 9-місячний плаваючий курс) може бути вище або нижче номінальної вартості. Приклад побудовано на припущенні, що поточна ставка є однаковою з тією, на якій базується своп.

⁵ Боргові цінні папери: вид – 3, строк до погашення – 8 років, купон 8%.

⁶ Узгоджені ризик-позиції для часового діапазону “ ≥ 7 до < 10 р.”. Для інших часових діапазонів відповідних ризик-позицій немає.

⁷ Узгоджені ризик-позиції для зони 1. Для зон 2 та 3 відповідних ризик-позицій немає (рядок 4 колонка 6 таблиці додатка 2 до Положення).

⁸ Узгоджені ризик-позиції для зон 2–3. Для зон 1–2 узгоджених ризик-позицій немає (рядок 4 колонка 7 таблиці додатка 2 до Положення).

⁹ Узгоджені ризик-позиції для зон 1 та 3 (рядок 4 колонка 8 таблиці додатка 2 до Положення).

Додаток 7
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 24 розділу III)

Умови включення похідних фінансових інструментів до розрахунку
фондового ризику

Таблиця

№ з/п	Похідний фінансовий інструмент	Уключаються до розрахунку			
		специфічного ризику		загальноринкового ризику	
		за ризик-позиціями в базовому активі/ базовому показнику	за вартістю	за ризик-позиціями в базовому активі/ базовому показнику	за вартістю
1	2	3	4	5	6
1	Ф'ючерс/ форвард, базовим активом якого є пайовий цінний папір	Довгою та короткою	Справедливою	Відкритою (довгою або короткою)	Справедливою
2	Ф'ючерс/ форвард, базовим показником якого є індекс пайових цінних паперів	Довгою та короткою	Ринковою вартістю індексного кошика	Відкритою (довгою або короткою)	Ринковою вартістю індексного кошика
3	Своп ¹	Довгою та короткою	Номінальною вартістю	Довгою та короткою	Номінальною вартістю

1	2	3	4	5	6
4	Опціон, базовим активом якого є пайовий цінний папір	Довгою та короткою	Справедливою	За спрощеним методом оцінки ризику опціонів або за методом дельта-плюс згідно з вимогами розділу VI Положення про порядок розрахунку банками України мінімального розміру ринкового ризика (далі – Положення)	Справед- ливою
5	Опціон, базовим показни- ком якого є індекс пайових цінних паперів	Довгою та короткою	Справедливою		Справед- ливою

¹ Якщо тільки одна з ризик-позицій (довга або коротка) є чутливою до фондового ризику, протилежна їй ризик-позиція (коротка або довга) має включатись до розрахунку, залежно від чутливості такої ризик-позиції до відповідного виду ризику (процентного ризику торгової книги, валютного або товарного ризику) згідно з вимогами розділів II та IV Положення.

Додаток 8
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 26 розділу III)

Критерії узгодженості довгої та короткої ризик-позицій під час
розрахунку фондового ризику

Таблиця

№ з/п	Критерії узгодженості довгої та короткої ризик-позицій, що визначаються за фінансовими інструментами з метою розрахунку специфічного та загальноринкового ризиків
1	2
1	Два фінансових інструменти, включаючи похідні фінансові інструменти, що є одночасно однаковими за: 1) видом; 2) емітентом; 3) випуском (емісією); 4) строком утримання/виконання; 5) національним ринком, на якому здійснюється їх обіг
2	Два похідних фінансових інструменти, базовим показником яких індекс пайових цінних паперів, що є одночасно однаковими за: 1) видом; 2) емітентом; 3) індексним кошиком, на підставі якого розрахований індекс пайових цінних паперів; 4) національним ринком, на якому використовується індекс пайових цінних паперів
3	Два фінансових інструменти, один із яких є базовим активом у депозитарних розписках, що є одночасно однаковими за: 1) видом; 2) емітентом; 3) випуском (емісією); 4) строком утримання/виконання; 5) національним ринком, на якому здійснюється їх обіг. Цей критерій не є обов'язковим (національні ринки можуть бути різними), якщо витрати на конвертацію, що виникає внаслідок утримання таких інструментів, повністю враховані, а валютний ризик, що виникає внаслідок утримання таких інструментів, визначається згідно з розділом IV Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику

Додаток 9
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 28 розділу III)

Приклад розрахунку фондового ризику

Таблиця

№ з/п	Фінансові інструменти/ національні ринки Послідовність заходів	Національний ринок 1				Національний ринок 2	
		акції емітента 1 емісії 1	акції емітента 2 емісії 1	акції емітента 2 емісії 2	ф'ючерсний контракт, базовим показником якого є індекс пайових цінних паперів	ф'ючерсний контракт, базовим показником якого є індекс пайових цінних паперів	форвардний контракт, базовим показником якого є акції емітента 3
1	2	3	4	5	6	7	8
2	Розподілення неузгоджених ризик-позицій за кошиками в розрізі національних ринків	+60	+40	+70	-10	-50	-20
3	Визначення валових ризик-позицій	+60 + +40 + +70 + -10 = +180				-50 + -20 = -70	
4	Визначення відкритої (довгої або короткої) ризик-позиції	+ 60 + 40 + 70 - 10 = 160				(-50) + (-20) = (-70)	

1	2	3	4	5	6	7	8
5	Визначення специфічного ризику як 8% від валової ризик-позиції	$180 \times 0,08 = 14,4$				$70 \times 0,08 = 5,6$	
6	Визначення загальноринкового ризику як 8% від відкритої (довгої або короткої) ризик-позиції	$160 \times 0,08 = 12,8$				$70 \times 0,08 = 5,6$	
7	Визначення розміру фондового ризику як суми специфічного та загальноринкового ризиків за всіма кошиками	$14,4 + 12,8 = 27,2$				$5,6 + 5,6 = 11,2$	
		$27,2 + 11,2 = 38,4$					

Додаток 10
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 32 розділу IV)

Приклад розрахунку валютного ризику

Таблиця

№ з/п	Інструменти/ кошики Послідов- ність заходів	Кошики в іноземній(их) валюті(ах)/золоті				
		долар	євро	фунт стерлінгів (>3% балансової вартості активів)	інші іноземні валюти (<3% балансової вартості активів)	золото ¹
1	2	3	4	5	6	7
1	Розподілення ризик-позицій за кошиками в розрізі валют	+70 -20	+300 -200	-120	+10 -90	+15 -50
2	Визначення відкритої (довгої або короткої) ризик-позиції за кожним із кошиків	+50	+100	-120	-80	-35
3	Визначення відкритої (довгої та короткої) ризик-позицій за кошиками в іноземних валютах	+150		-200		-35
4	Визначення суми валютного ризику	x		$((-200) + (-35)) \times 0,08 = 18,8$		

¹ Якщо одна з ризик-позицій (довга або коротка) похідного фінансового інструмента в базовому активі, виражена в золоті, а протилежна їй ризик-позиція (коротка або довга) є чутливою до іншого виду ризику/виражена в іноземній валюті, вона має включатися до розрахунку, залежно від чутливості такої ризик-позиції до відповідного виду ризику (процентного ризику торгової книги, фондового, або товарного ризиків) згідно з вимогами розділів III–V Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику/до кошика з відповідною іноземною валютою.

Додаток 11
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(підпункт 1 пункту 35 розділу V)

Орієнтовний перелік товарів, які є предметом оцінки товарного ризику

Таблиця

№ з/п	Групи товарів	Приклади товарів, що належать до відповідної групи (перелік не є вичерпним)
1	2	3
1	Енергія – тверде паливо	Вугілля, деревне вугілля, деревні пелети, уран
2	Енергія – рідкі горючі речовини	Світла нафта, важка сира нафта, нафта сорту WTI, нафта сорту Brent, інші сорти сирої нафти. Біоетанол, біодизель, інші види біопалива. Пропан, етан, бензин, метанол, бутан, інші види нафтохімічних продуктів. Реактивне паливо, гас, газойль, мазут, лігроїн, дизельне паливо, інші види очищеного палива
3	Енергія – електроенергія та вуглець	Спот-електрика, денна електроенергія, електроенергія в години пік, електроенергія не в години пік, інші види електроенергії. Сертифіковане скорочення викидів, доставка в місяць за дозволами ЄС, регіональна ініціатива щодо викидів парникових газів CO ₂ , сертифікат, що підтверджує вироблення відновлюваної енергії, інші викиди вуглецю для торгівлі
4	Вантаж	Великотоннаж: Capesize, Panamax, Handysize, Supramax, інші види перевезення сухого вантажу навалом. Suezmax, Aframax, дуже великі носії для перевезення сирої нафти, інші види перевезення рідких і наливних вантажів/газу

1	2	3
5	Недорогоцінні метали	Алюміній, мідь, нікель, олово, цинк, інші види недорогоцінних металів. Сталеві заготовки, сталевий дріт, сталева котушка, сталевий брут, сталева арматура, залізна руда, вольфрам, ванадій, титан, тантал, інші види сталеної сировини. Кобальт, марганець, молібден, інші види непрофільних металів
6	Газоподібні горючі речовини	Природний газ, скраплений природний газ
7	Дорогоцінні метали	Золото ¹ , срібло, платина, паладій
8	Зернові та олійні культури	Кукурудза, пшениця, насіння сої, соєва олія, соєве борошно, овес, пальмова олія, рапс, ячмінь, насіння рапсу, рапсова олія, рапсовий шрот, червона квасоля, сорго, кокосова олія, оливкова олія, арахісова олія, соняшникова олія, рис
9	Тваринництво та молочні продукти	Жива худоба, поголів'я худоби, свиня, птиця, ягнята, риба, креветки, молоко, сироватка, яйця, масло, сир
10	М'які та інші агрокультури	Какао, кава арабіка, кава робуста, чай, лимонний сік, апельсиновий сік, картопля, цукор, бавовна, вовна, пиломатеріали, жом, гума
11	Інші товари	Поташ, добриво, фосфатні породи, інші види промислових матеріалів. Рідкісноземельні метали, терефталева кислота, пласке скло

¹ Не включається до розрахунку товарного ризику згідно з вимогами розділу V Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику (включається до розрахунку валютного ризику згідно з вимогами розділу IV Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику).

Додаток 12
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 36 розділу V)

Приклад розрахунку товарного ризику

Таблиця

№ з/п	Інструменти/ кошики Послідовність заходів	Кошики в товарі		
		срібло	платина	паладій
1	2	3	4	5
1	Розподілення ризик-позицій за кошиками в товарі	+60 -15	+20	-10
2	Визначення відкритої (довгої або короткої) ризик-позиції за кожним із кошиків	+45	+20	-10
3	Визначення валової ризик-позиції за кожним із кошиків	75	20	10
4	Визначення суми товарного ризику	$(+45 + +20 + -10) \times 0,15 + (75 + 20 + 10) \times 0,03 = 14,4$		

Додаток 13
до Положення про порядок
визначення банками України
мінімального розміру
ринкового ризику
(пункт 49 розділу VI)

Приклад розрахунку ризику опціонів із використанням
методу дельта-плюс

1. Умови опціону, чутливого до товарного ризику:

- 1) коротка ризик-позиція call;
- 2) строк виконання – 12 місяців;
- 3) ціна виконання згідно з умовами деривативного контракту – 490 од.;
- 4) справедлива вартість базового активу (товар) – 500 од.;
- 5) безризикова процентна ставка – 8%;
- 6) волатильність – 20%;
- 7) справедлива вартість опціону – 66,41 од.

Таблиця

№ з/п	Послідовність заходів	Складові розрахунку		Пояснення
1	2	3	4	5
1	Визначення коефіцієнта дельта згідно з вимогами пункту 37 розділу VI Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику (далі – Положення)	Коефіцієнт дельта	(-0,726)	Під час зміни справедливої вартості базового активу на 1 од. справедлива вартість опціону змінюється на (-0,726)

1	2	3	4	5
2	Визначення дельта-еквівалента за ризик-позицією в опціоні згідно з вимогами пункту 37 розділу VI Положення	Дельта-еквівалент за ризик-позицією в опціоні	$500 \times (-0,726) = -363,04$	Включення дельта-еквівалента до розрахунку товарного ризику згідно з вимогами підпункту 3 пункту 31 розділу V та пункту 42 розділу VI Положення як короткої ризик-позиції
3	Визначення коефіцієнта гама згідно з вимогами підпункту 1 пункту 39 розділу VI Положення	Коефіцієнт гама	$(-0,0033)$	Під час зміни справедливої вартості базового активу на 1 од. дельта змінюється на $(-0,0033)$: з $(-0,726)$ до $(-0,7293)$
4	Визначення гама-ризик згідно з формулою 2	Гама-ризик	$0,5 \times (-0,0033) \times (500 \times 0,15)^2 = -9,3662$	Включення гама-ризик до розрахунку ринкового ризику (додається до товарного ризику без урахування знака) згідно з формулою 1
5	Визначення коефіцієнта вега згідно з вимогами пункту 40 розділу VI Положення	Коефіцієнт вега	166,51	Під час збільшення передбачуваної волатильності (20%) на 1% (або 0,01) вартість опціону збільшується на 1,6651

1	2	3	4	5
6	Визначення різниці між поточним значенням передбачуваної волатильності опціону та тим самим значенням, зміщеним на 25%, згідно з вимогами пункту 40 розділу VI Положення	Зміщене на 25% значення волатильності	$0,2 \times 1,25 = 0,25$	Значення передбачуваної волатильності опціону (20%), зміщене на 25%
7	Визначення вега-ризиків згідно з вимогами пункту 41 розділу VI Положення	Вега-ризик	$(0,25 - 0,2) \times 166,51 = 8,33$	Включення вега-ризиків до розрахунку ринкового ризику (додається до товарного ризику) згідно з формулою 1